

MAKTAB O‘QUVCHILARI UCHUN TURIZMNING EKSKURSIYA XIZMATLARINI TASHKIL ETISH

**Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
universiteti, Hamrayeva Gulnoz**

**Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari
universiteti, Mamarasulova Sarvinoz**

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab o‘quvchilari uchun turizmning ekskursiya xizmatlarini tashkil etish va uning samarasi haqida yoritilgan. Ekskursiya xizmati o‘quvchilar uchun qay tarzda o‘tishi kerakligi va ekskursiya haqida malumotlar keltirilgan. Ekskursiya davomida o‘quvchilar tarixiy va madaniy yodgorliklar, tabiat manzaralari, ishlab chiqarish korxonalarini va boshqa diqqatga sazovor joylarni ko‘rishadi va ular haqida bilimlarga ega bo‘lishadi.

В данной статье описана организация туристско-экскурсионного обслуживания школьников и ее эффективность. Как должно проводиться экскурсионное обслуживание студентов и информация об экскурсии. В ходе экскурсии студенты увидят и узнают о памятниках истории и культуры, природных ландшафтах, промышленных предприятиях и других достопримечательностях.

This article describes the organization of tourism excursion services for schoolchildren and its effectiveness. How the excursion service should be conducted for students and information about the excursion. During the excursion, students will see and learn about historical and cultural monuments, natural landscapes, industrial enterprises and other attractions.

Kalti so‘zlar: Ekskursiya tushunchasi, ekskursant, ekskursiya xizmati, muloqot shakli, pedagogik jarayon, turizm, asosiy xizmatlari.

Respublika iqtisodiyotida turizmni strategik darajaga ko‘tarish, ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilish va hajmini keskin ko‘paytirish, fuqarolarni mamlakatimizning turizm salohiyati bilan tanishtirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, taqdim etilayotgan turizm xizmatlari sifatini yaxshilash va jahon bozorlarida raqobatbardoshligini oshirish, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlari uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratish, zamonaviy

xizmatlar infratuzilmasini jadal rivojlantirish. “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son qaroriga.1-ILOVA”.¹

Turizm iqtisodiy sohalar ichida daromad keltirishi bo‘yicha yetakchi sohalardan biridir. Mamlakatimizda ham ushbu sohani rivojlantirish bo‘yicha ko‘pgina ishlar olib borilmoqda. Turizmning asosiy xizmatlaridan biri ekskursiya xizmati hisoblanadi.

Ekskursiya faoliyati turizm industriyasining ajralmas qismi hisoblanadi. Ekskursiya dasturlari va ekskursiya xizmatlarini ta‘minlamaydigan sayohatga, maqsadlaridan qat‘i nazar, misollar keltirish qiyin. Bu nafaqat dam olish, dam olish, ekskursiya va o‘quv dasturlarida bevosita ishtirok etish maqsadidagi sayohatlarga, balki, qoida tariqasida, ish dasturiga qo‘shimcha ravishda, ekskursiya xizmatlari bilan birga olib boriladigan ishbilarmonlik maqsadlaridagi tashriflarga ham tegishli. Har qanday ekskursiyaning maqsadi birinchi navbatda ma‘rifiy bo‘lib, unda ishtirok etish ma‘lum bir hududda sodir bo‘lgan aniq faktlar, hodisalar, qiziqarli voqealar haqidagi bilimlarni, g‘oyalarni kengaytirish imkonini beradi. Turli xil ekskursiya dasturlariga qiziqish tegishli statistik ma‘lumotlarni aks ettiradi.²

“Ekskursiya xizmatini tashkil qilish” o‘quvchilarni mamlakatimizning boy tarixiy merosi, ekologik-rekreationsion maskanlari, ishlab-chiqarish ob‘ektlari, ziyoratgohlarda sifatli, xavfsiz ekskursiya xizmatlarini tashkil etish hamda, ulardan turizm sohasida samarali foydalanish bo‘yicha bilimlar berishdir.

“Ekskursiya” tushunchasi yunoncha “excursion” so‘zidan olingan bo‘lib, “sayohatga chiqish, sayr qilish” degan ma‘noni anglatadi. “Ekskursiya” tushunchasiga eng birinchi ta‘rifni V.Dal (1882y) quyidagicha bergan: “ekskursiya - bu sayr-tomosh, biror nimani izlash, o‘simliklar yig‘ishdir”.

Rossiyalik olim M. P. Ansiferov (1923 y) “ekskursiya - bu sayr bo‘lib, uning vazifasi aniq ma‘lumotlar asosida mavzuni o‘rganishdir”, degan fikrni keltirib o‘tgan.³

Ekskursiya xizmati - bu tarixiy va madaniy yodgorliklar, tabiat manzaralari, ishlab chiqarish korxonalarini va boshqa diqqatga sazovor joylarni ko‘rsatish, hikoya qilish jarayonini uslubiy jihatdan tashkil qilishdir. Ushbu jarayonda ekskursantlar

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son qaroriga.1-ILOVA.

² Emelyanov.B.V."Ekskursiyalar" kitobi.

³ <https://fayllar.org/mavzu-ekskursiya-xizmatini-tashkil-qilish-fanining-maqsadi-va.html>.

ko‘z oldidagi ob‘ektlar, ular bilan bog‘liq voqea-hodisalar malakali mutaxassis-gid tomonidan hikoya va tahlil qilinadi. Bunda ekskursiyaga chiqqan o‘quvchilar ekskursantlar hisoblanadi. Har bir ekskursiya jarayoni insonga tabiat, jamiyat, tarixiy voqealar, tabiiy hodisalar haqida yangi bilimlarni beradi, ya‘ni u ta‘lim jarayonining bir qismidir

Maktablarda ekskursiya dars va ma‘ruza kabi umumta‘limiy faoliyat turiga bo‘ysunadi. O‘quv jarayonida ekskursiya ta‘lim shakli sifatida ushbu jarayonning boshqa shakllaridan ahamiyatiga ko‘ra farq qilmaydi, ammo nafaqat o‘quv maqsadlaridagi ekskursiya, balki boshqa ekskursiyalar ham o‘z vazifalari va ishtirokchilarga ta‘siriga ko‘ra pedagogik jarayon hisoblanadi. Barcha pedagogik jarayonlarda bo‘lgani kabi ekskursiya xizmatida ham ikki tomon ishtirok etadi: o‘rgatuvchi-gid va o‘rganuvchi-ekskursant.

Gid ma‘lum bir mavzu bo‘yicha bilimlarni beradi, ekskursantlar esa uni qabul qilishadi. Ushbu ikki tomonning o‘zaro harakati pedagogik jarayonning asosi hisoblanadi. Ekskursantlar bilan o‘zaro munosabatda gid pedagogik ta‘sir ko‘rsatish usullarini qo‘llaydi. Gid kasbiy malakasining tarkibiy qismini pedagogik mahorat, pedagogik san‘at tashkil etadi.

Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida ekskursiyalar davomiyligiga ko‘ra, bir soatlik, bir kunlik va ko‘p kunlik bo‘lishi mumkin.

Bir soatga mo‘ljallangan ekskursiya – geografiya maydonchasida yoki o‘quv tajriba yer maydonchasida o‘tkaziladi.

Bir kunga mo‘ljallangan ekskursiya – tabiatga, ishlab chiqarish korxonalariga, fermer xo‘jaliklariga, hayvonot yoki botanika bog‘iga, suv omboriga uyushtiriladigan ekskursiya planini maktab ilmiy bo‘lim mudiri tomonidan tasdiqlanadi.

Ko‘p kunlik ekskursiya – o‘quv yilining oxirida kompleks ekskursiya deb, bunga tarix, geografiya, biologiya, til adabiyot, jismoniy tarbiya yoki harbiy ta‘lim fani o‘qituvchilari bilan birgalikda o‘tkaziladi. Ko‘p kunlik ekskursiya – rejasini pedagogik kengashda tasdiqlanadi.⁴

O‘quv ekskursiyalari maktablarda bahorda va kuzda o‘tkaziladi. Ularning asosiy qismi tabiatga, ishlab chiqarish korxonalariga uyushtiriladi. O‘quv

⁴ <https://cyberleninka.ru/article/n/ekskursiya-xizmatlarini-tashkil-etish-faoliyati-turizm-sohasining-fundamental-asosi-sifatida>

ekskursiyalarining maqsadi maktabda olingan geografik bilim va ko'nikmalarni yanada mustaxkamlash va maktabdan va sinfdan tashqari ishlarda kuzatishlar olib borish ko'nikmalarini shakllantirishdi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, turizm sohasi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida daromad keltiruvchi muhim sohalardan biri sifatida ko'rsatilgan va ushbu sohaning rivojlanishiga doir bir nechta ishlar amalga oshirilayotgan. Bu rivojlanishda ekskursiya xizmatlarining ahamiyati belgilangan, ularni ta'minlash, turizm sohasida samarali foydalanishni ta'minlash, turizmning tarixiy, madaniy va tabiiy ob'ektlari bilan tanishtirish, ta'lim jarayonining bir qismi sifatida ekskursiyalardan foydalanishning muhimligi bayon qilinadi.

Maqolada ekskursiyalar haqida batafsil ma'lumotlar, ularning turlari va xususiyatlari keltirilgan. Ekskursiyalarning maqsadi, ularning tashkil etilish usullari, o'quvchilarga ta'lim berishda ularning ahamiyati katta hisoblanadi.

Ekskursiyalar faqat maktab faoliyati bilan cheklanmaydi, ular boshqa ta'lim muassasalarida ham katta ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, ekskursiyaning tarbiyaviy ta'siri boshqa ta'lim shakllaridan farq qilmaydi, shuningdek ekskursiyalarning o'z maqsadlari va ishtirokchilarga ta'siri bor. Umuman olganda, ekskursiya xizmatlari odamlarni tarix, madaniyat, tabiat, sanoat va boshqalar kabi turli jihatlariga o'rgatishda hal qiluvchi rol o'ynashini ko'rish mumkin, bu esa turizm sektorida iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shadi.

O'zbekiston Respublikasi turizm sohasidagi strategiyasini, ekskursiya xizmatlarini rivojlantirishni, turizmga qo'shimcha imkoniyatlar yaratish va maktab o'quvchilarini mamlakatning turizm salohiyati bilan tanishtirish uchun shart-sharoitlar yaratishni tavsif qiladi. Ekskursiyalar, turizm sohasidagi faoliyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, maktab o'quvchilariga mamlakatning tabiiy, madaniy, va tarixiy boyliklarini o'rgatishda samarali vositalardir.

Research Science and
Innovation House

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son qaroriga. 1-ILOVA.
2. <https://fayllar.org/mavzu-ekskursiya-xizmatini-tashkil-qilish-fanining-maqsadi-va.html>
3. <https://lex.uz/acts/-3551112>. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 7-fevraldagi PQ-3514-son qarori.
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/ekskursiya-xizmatlarini-tashkil-etish-faoliyati-turizm-sohasining-fundamental-asosi-sifatida>.
5. Alekseeva. N. D “Turistik yo‘nalishni ishlab chiqish texnologiyasi” fanidan o‘quv-uslubiy qo‘llanma. Tolyatti: PVGUS, nashriyoti, 2016. 60 b.
6. Emelyanov. B. V. “Ekskursiyalar” kitobi. 2018. 120 b.

Research Science and Innovation House

